

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع؛ چراغ راه سلامت

سند راهبردی و چارچوب همکاری بین بخشی در
برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع

مقدمه و ضرورت راهبردی

برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع، از بنیادی‌ترین اصلاحات ساختاری نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران است. این برنامه با هدف تحقق عدالت در سلامت، تقویت رویکرد پیشگیری‌محوری، مدیریت اثربخش خدمات درمانی و کاهش هزینه‌های سلامت مردم طراحی شده و در راستای تحقق اسناد بالادستی، به‌ویژه سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری (ره) و قانون برنامه هفتم پیشرفت در حال استقرار و توسعه در کشور است.

در چارچوب این برنامه، خدمات سلامت بر اساس رویکرد مراقبت‌های مستمر، جامع و سطح‌بندی‌شده سازماندهی می‌شود و هر فرد و خانواده تحت پوشش یک تیم سلامت مشخص (پزشک خانواده و مراقبین سلامت) قرار می‌گیرد.

تحقق اهداف این برنامه ملی و فرابخشی، مستلزم استقرار یک حکمرانی منسجم، بسیج همه‌جانبه ظرفیت‌های محلی و مدیریت میدانی در سطح شهرستان‌هاست.

در این میان، فرمانداران محترم به‌عنوان عالی‌ترین نماینده دولت و رئیس ستاد اجرایی شهرستان، نقش راهبری، هماهنگی و نظارت بر اجرای این تحول ملی را بر عهده دارند. موفقیت برنامه در گرو توان مدیریتی فرمانداران در ایجاد هم‌افزایی بین‌بخشی، رفع موانع اداری و پشتیبانی عملیاتی از تیم‌های سلامت در سطح شهرستان خواهد بود.

تعریف و مولفه‌های کلان برنامه

در این برنامه، ارائه خدمات سلامت در یک ساختار سطح‌بندی‌شده سازماندهی می‌شود که مهم‌ترین مولفه‌های اجرایی آن عبارت‌اند از:

۱ **تعیین تیم سلامت اختصاصی:** ثبت نام و اتصال هر فرد و خانوار به یک پزشک خانواده و مراقبین سلامت مشخص، به عنوان اولین مرجع دریافت خدمات سلامت.

۲ **ارائه خدمات سطح اول:** تمرکز بر خدمات پیشگیرانه، مراقبت‌های اولیه، غربالگری‌های دوره‌ای، ارزیابی سلامت و درمان‌های اولیه برای گروه‌های هدف؛ به‌ویژه کودکان، نوجوانان و گروه‌های آسیب‌پذیر

۳ مدیریت هوشمند ارجاع الکترونیک: هدایت بیماران به سطوح تخصصی بر اساس تشخیص پزشک خانواده و در چارچوب نظام ارجاع الکترونیک.

۴ تکمیل پرونده الکترونیک سلامت: ثبت یکپارچه تمامی اطلاعات بهداشتی و درمانی شهروندان در سامانه های مرجع سلامت

اهداف و دستاوردهای کلان برنامه

استقرار برنامه ملی پزشکی خانواده و نظام ارجاع، دستاوردهای راهبردی زیر را به همراه خواهد داشت:

- **صیانت مالی از شهروندان:** حفاظت مالی از خانوارها در برابر هزینه‌های سلامت از طریق تأمین و ارائه رایگان خدمات پیشگیرانه، غربالگری دوره‌ای و مراقبت‌های پایه سطح اول در چارچوب بسته‌های خدمت گروه‌های هدف و نیز کاهش پرداخت مستقیم مردم (فرانشیز) در تعرفه ویزیت پزشک خانواده و خدمات سرپایی، پاراکلینیکی و بستری در سطوح تخصصی در صورت رعایت مسیر نظام ارجاع
- **ارتقای عدالت در سلامت:** توزیع عادلانه و دسترسی متوازن به خدمات بهداشتی و درمانی در تمامی مناطق کشور، به ویژه مناطق محروم، روستایی و حاشیه‌نشین
- **تقویت بهداشت و پیشگیری:** شناسایی زودهنگام و مدیریت عوامل خطر بیماری‌های غیرواگیر (مانند چاقی، دیابت، فشار خون، اختلالات روان) پیش از بروز عوارض جدی
- **مدیریت بهینه منابع اقتصادی حوزه سلامت:** حذف تقاضاهای القایی، جلوگیری از تکرار اقدامات تشخیصی غیرضروری و هدایت هدفمند منابع صندوق‌های بیمه‌ای
- **ارتقای سواد سلامت جامعه:** توانمندسازی مردم در حوزه خود مراقبتی و اتخاذ سبک زندگی سالم

جایگاه حاکمیتی و نقش راهبردی فرمانداران

فرماندار به عنوان رئیس ستاد اجرایی شهرستان، مسئولیت راهبری کلان برنامه، ایجاد هماهنگی مؤثر بین دستگاه‌های اجرایی، بسیج ظرفیت‌های شهرستان، تعامل با شهرداری‌ها، دهیاری‌ها، سازمان‌های بیمه‌گر پایه، نهادهای عمومی و صیانت از حقوق عامه مردم در حوزه سلامت را به عهده دارد.

تکالیف و انتظارات حاکمیتی از فرمانداران محترم

به منظور استقرار پایدار برنامه، وظایف عملیاتی فرمانداران در پنج محور کلیدی زیر تعیین می‌گردد:

فرماندهی ستادی و راهبری اجرای برنامه در سطح شهرستان

- قرار دادن برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع در زمره اولویت‌های راهبردی شهرستان

- تشکیل منظم جلسات ستاد اجرایی شهرستان، ابلاغ تکالیف قانونی به دستگاه‌های اجرایی و پیگیری پاسخگویی مدیران شهرستان
- حمایت قاطع از اجرای نظام ارجاع و مدیریت تعارض منافع احتمالی در سطح شهرستان با هدف جلوگیری از ایجاد اختلال در اجرای برنامه

۲ رفع گلوگاه‌های زیرساختی و توسعه فضاهای ارائه خدمات سلامت

- بسیج ظرفیت‌های لجستیکی شهرستان و همکاری با دانشگاه / دانشکده‌های علوم پزشکی جهت آماده‌سازی، نوسازی و تامین فضاهای فیزیکی مناسب برای استقرار تیم‌های سلامت (پزشک خانواده و مراقبین سلامت) با بهره‌گیری از ظرفیت خیرین و بنیادهای حمایتی
- مکلف نمودن دستگاه‌های ذی‌ربط جهت تامین اینترنت پایدار و زیرساخت‌های الکترونیک مورد نیاز جهت استقرار پرونده الکترونیک سلامت و نظام ارجاع الکترونیک در تمامی مراکز شهری و روستایی

۳ تقویت هماهنگی بین‌بخشی برای استقرار پایدار برنامه

- بسیج ظرفیت‌های دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی شهرستان به‌ویژه آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و رسانه‌های محلی برای ارتقای سواد سلامت و ترویج فرهنگ اعتماد و مراجعه به پزشک خانواده و مراقبین سلامت
- صدور دستورات لازم به شهرداران و دهیاران شهرستان جهت در اختیار قرار دادن فضاها و تابلوهای تبلیغاتی شهری و روستایی برای اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی درباره مزایای برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع
- تسهیل فرآیندهای شهری برای دسترسی آسان‌تر مردم به پایگاه‌های سلامت و پزشکی خانواده
- نظارت و پیگیری مستمر از سازمان‌های بیمه‌گر پایه در سطح شهرستان برای تسهیل فرآیندهای قراردادی، پرداخت به‌موقع مطالبات تیم‌های سلامت و رفع مغایرت‌های اجرایی

۴ جریان‌سازی اجتماعی و جلب اعتماد عمومی

- هدایت فرآیند اطلاع‌رسانی و اقتناع افکار عمومی از طریق تریبون‌های نماز جمعه، رسانه‌های محلی، پایگاه‌های بسیج و سازمان‌های مردم‌نهاد

۵ نظارت میدانی، پایش و برخورد مدیریتی

- طرح مستمر روند پیشرفت اجرای برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع در جلسات ستاد اجرایی شهرستان و اخذ گزارش عملکرد از دستگاه‌های اجرایی مرتبط
- راه‌اندازی تیم‌های بازرسی مشترک (فرمانداری و شبکه بهداشت و درمان) جهت پایش مستمر شاخص‌های کلیدی اجرای برنامه در شهرستان، میزان پوشش جمعیت، فرآیند ورود شهروندان به برنامه و کیفیت ارائه خدمات
- ارزیابی عملکرد مدیران دستگاه‌های اجرایی شهرستان بر اساس میزان همکاری در استقرار برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع و انعکاس چالش‌های

فراستگاهی به ستاد راهبری و اجرایی استان

- رسیدگی به گزارش‌ها و شکایات مردمی مرتبط با اجرای برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع و اتخاذ تدابیر لازم برای رفع موانع اجرایی در سطح شهرستان

جمع‌بندی راهبردی

استقرار برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع یک ضرورت راهبردی برای صیانت از منابع ملی، ارتقای عدالت اجتماعی و افزایش کارآمدی نظام سلامت کشور است. موفقیت این برنامه در گرو اراده حاکمیتی، مدیریت میدانی و هماهنگی بین‌بخشی در سطح شهرستان‌ها خواهد بود. انتظار می‌رود با تدبیر و راهبری هوشمندانه فرمانداران محترم، این تحول بنیادین به ارتقای شاخص‌های سلامت، کاهش هزینه‌های درمانی و افزایش رضایت‌مندی ملموس مردم از نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران منجر شود.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

ستاد اجرایی کشوری برنامه پزشکی خانواده و نظام ارجاع

iec.behdasht.gov.ir

